

УДК 637.1 (477+100)

Вознюк О.І., кандидат с.-г. наук, доцент

e-mail: oksana_voznjuk28@rambler.ru

Вінницький національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНИХ МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

У Європі ринок органічної продукції існує вже понад 30 років. Виробництво органічних продуктів визначається трьома параметрами – екологічно безпечна сировина та інгредієнти, а також технологічний процес.

Тому органічне сільське господарство має екологічні переваги, а саме: скоротити викиди вуглекислого газу, закису азоту й метану. Дослідження стану та розвитку органічного виробництва в нашій країні обумовлює актуальність обраної теми, не зважаючи на наявність значного теоретичного доробку з цього питання.

Ринок органічних продуктів в Україні швидко розвивається. Більше 40% споживачів готові купувати екологічно чисту продукцію навіть за більшу ціну. Однак українські виробники не можуть задовольнити попит на "здорову їжу". Незважаючи на те, що галузь тваринництва в цілому створює вихідну продукцію для харчування населення, визначає продовольчу безпеку держави – галузь перебуває в кризовому стані.

Ключові слова: органічне молоко, якість, здорове харчування, безпека, нормативні акти, виробник, європейські технології.

Якість та безпечність молочних продуктів є фактором здорового харчування, повноцінного розвитку нинішнього та майбутніх поколінь України.

Нині прийнято Міжнародну угоду про унеможливлення використання низки антибіотиків не лише у кормовиробництві, а й у виробництві сільськогосподарської продукції. Пошук і застосування препаратів альтернативних антибіотикам, - одне з найважливіших завдань українського сільгоспвиробника [14].

Молочна промисловість займає вагомe місце серед інших галузей харчової промисловості України. Так, станом на 2015 рік серед загальних обсягів виробництва вітчизняних харчових продуктів питома вага окремих галузей становила для молочної промисловості – 14%. Проектна потужність молокопереробних підприємств України складає близько 20 млн. т молока, але нині використовується всього на 30-35%.

Органічне молоко виробляють переважно невеликі сімейні господарства у гармонії з природою без антибіотиків, синтетичних гормонів, стимуляторів росту чи пестицидів. Тварин утримують гуманно, випасають на сертифікованих пасовищах, у годівлі використовують лише сертифіковані органічні корми рослинного походження.

Розвиток органічного виробництва є досить актуальним на сьогодні через низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг. Інтенсифікація сільського господарства має негативний вплив на навколишнє середовище, виснажує природні ресурси, без яких ведення агровиробництва неможливе [1]. Передусім це проблема якості продукції, яка ще є не на тому рівні, щоб виходити на міжнародні ринки. Для одержання молока високої якості потрібно не тільки забезпечити тварин збалансованим раціоном, але й дотримуватись санітарно – гігієнічних вимог при утриманні тварин і первинній обробці молока в господарствах[4]. Зазвичай, це якоюсь мірою стримує і відсутність законодавства. Сьогодні органічне виробництво на піонерському рівні знаходиться, але є вже зацікавлення українського великого капіталу в цьому напрямку, бо розвиток органічного виробництва є

найбільш прогресуючою нішою. І іноземні інвестиції рано чи пізно прийдуть на цей ринок.

Світова економічна криза знизила темпи зростання органічного ринку в світі. Тепер більше людей економлять і відмовляються від дорожчих органічних продуктів. Але експерти відзначають, що заможніші споживачі, які вже звикли до продуктів з етикеткою «біо», не перестануть їх купувати. Експерти також переконані: щойно економічна ситуація в Україні покращиться, органічний ринок обов'язково почне рости. Є ціла низка прихованих проблем, яка не дає чіткого уявлення щодо зв'язку між реальними витратами агровиробників і формуванням ціни кінцевої продукції на етапах технологічного ланцюга виробництва. Існує складний механізм взаємин між виробниками, первинними споживачами та його покупцями в умовах конкурентного середовища [12].

Мета досліджень – надати рекомендації щодо належної виробничої практики одержання органічного молока високої якості.

Поєднати інноваційні європейські технології з домашнім підходом виробництва та переробки молока. Дати можливість людям споживати якісну натуральну молочну продукцію.

Провести аналіз сучасних можливостей надання підтримки у розробці нових видів продуктів здорового харчування.

Надати споживачу продукти харчування на основі натуральних інгредієнтів, які приносять користь організму, при регулярному вживанні мають оздоровчий ефект.

Підвищити рівень обізнаності покупця і стимулювати його робити свій вибір на користь натуральних продуктів. Розширити присутність продуктів здорового харчування у торговій мережі України. Визначити коло основних проблем розвитку вітчизняного ринку органічного молока. Акцентувати увагу на необхідності формування ринкової кон'юнктури у цій сфері.

Результати досліджень. Органічне виробництво в Україні розвивається з 1997 року завдяки попиту переробників органічного зерна, олійних, бобових культур і дикоросів. За дослідженнями FiBL та IFOAM в Україні сертифіковано 16 видів органічних продуктів: крупи зернових і зернобобових культур, олійні, овочі, кавуни, дині, гарбузи, фрукти, ягоди, виноград, ефірні олійні культури, м'ясо, молоко, гриби, горіхи і мед. Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях.

Попит на органічну продукцію в Україні шалений, але виробникам бракує і досвіду, і ресурсів. Барвники, всілякі Е-складники, хімічні домішки, ГМО, антибіотики – все це щодня споживають українці. Спеціальне маркування біологічно чистих органічних продуктів в країні відсутнє. Людині залишається сподіватися хіба що на свою інтуїцію чи добросовісність виробників.

Українські родини все більше дбають про своє здоров'я, стурбовані з приводу вмісту пестицидів, хімічних залишків і антибіотиків у харчових продуктах, які щодня купують у супермаркетах. Тому багато людей шукають можливість убезпечити себе від впливу шкідливих та недостатньо досліджених речовин, обираючи органік. Органічне молоко - один з таких продуктів. Саме органічне виробництво дає нам безпечний та здоровий варіант вирішення проблеми молочних продуктів сумнівної якості. Без остраху щодня насолоджуватися свіжим прохолодним молоком, якщо бути впевненим, що до склянки воно потрапило з сертифікованої органічної ферми.

Десять причин пити органічне молоко: 1. Органічне молоко не містить антибіотиків. За стандартами в органічному тваринництві заборонено використання антибіотиків для лікування тварин. Тут використовують природні та гомеопатичні засоби боротьби з хворобами. У сучасному ж промисловому виробництві гостро стоїть проблема з антибіотиками, які масово використовують для запобігання та лікування хвороб тварин. Антибіотики допомагають створити в організмі тварини стійкість до хвороботворних бактерій.

2. Органічне молоко не містить гормонів. Органічним тваринам не дають гормонів

росту, які стимулюють надмірне виробництво молока. Такі синтетичні гормони є дуже шкідливими для людини. Вчені пов'язують вміст гормону росту в продуктах тваринництва з розвитком раку в людей.

3. Органічне молоко не містить залишків пестицидів. Корів на органічних фермах годують сертифікованими кормами та випасають на пасовищах, де не використовують хімічні пестициди (гербициди, інсектициди, фунгіциди). Органічне скотарство дуже контрастує з промисловим, де використовують близько 500 різних пестицидів. Наукові дослідження у всьому світі шокують: залишки пестицидів від такої діяльності було знайдено у краплях дощу, снігу і навіть тумані.

4. Органічне молоко не містить ГМО. Раціон корів у органічному скотарстві складається лише з сертифікованих кормів, які виключають вміст ГМО: свіжої трави, сіна, соломи, органічного фуражного зерна. Тому молоко виключає вміст цих речовин.

5. Корови в органічних господарствах не хворіють на коров'ячий сказ. Індустріалізація запровадила у скотарстві практику згодовування тваринам кормів тваринного походження, як наприклад кісткового борошна, що призвело до виникнення у корів коров'ячого сказу, руйнуючи центральну нервову систему та мозок. Прикрість у тому, що ця хвороба передається людям, які споживають продукцію хворих тварин. Крім того, у промисловому молочному скотарстві часто використовують репродуктивні гормони, які контролюють запліднення та період вагітності корів, аби мати точний контроль народження телят. Такі гормони, стверджують фахівці, можуть викликати той же коров'ячий сказ.

6. Органічне молоко не спричиняє виникнення алергій, екземи та раку. Вчені довели, що конвенційні продукти з завищеним вмістом гербицидів та інших пестицидів, синтетичних мінеральних добрив, гормонів провокують виникнення у людей перерахованих хвороб, особливо у дітей.

7. Органічне молоко містить більше лінолевої жирної кислоти. Ці корисні для людини жири надходять у молоко з травою. Тварини, яких годують свіжою травою та сіном, продукують молоко з набагато більшим вмістом лінолевої кислоти, ніж ті, яких годують лише зерном. Було доведено, що самі ці жири зміцнюють імунну систему, зменшують ризик розвитку пухлин, а також знижують ризик виникнення діабету в чоловіків.

8. Органічне молоко має високий вміст кальцію. Одна склянка органічного молока містить 300 мг кальцію, якого потребують як дорослі, так і діти. Особливо багато кальцію необхідно дітям для кращого росту та зміцнення кісток: 800-1300 мг (залежно від віку). Тому 2-3 склянки органічного молока щодня подбають про ваші кісточки.

9. Органічні корови щасливіші, тому молоко смакує краще. Все на органічних фермах - для тварин. Вони гуляють на свіжому повітрі та пасуться на зелених пасовищах під ласкавим сонцем майже цілий рік. Тут не застосовують силу та насильство, тому тварини не відчувають стресів. Тепер погляньте на великі промислові комплекси. Тут корови більше схожі на машини, ніж на тварин. Їх тримають цілий рік у тісних напівтемних стійлах, де вони обмежені у русі та часто отримують травми.

10. Органічне молоко може замінити всі напої. Органічний продукт не містить синтетичних домішок, хімікатів, стабілізаторів, консервантів, Е-добавок та інших хімічних речовин, які наявні в більшості напоїв. Можна зустріти яскраві пляшки, етикетки яких вказують на натуральний чи біопродукт. Але прочитавши на звороті довгі незнайомі складники, стає зрозуміло, що за «корисний» напій ми п'ємо. Чому ж просто не обрати той продукт, що подарувала природа?

Коли мова йде про органічне виробництво, ключову роль на ринку відіграє «органічна» гарантійна система, яка містить спеціалізовані інспекційні та сертифікаційні органи, акредитовані міжнародними організаціями. Молоко, отримане від корів сертифікованих органічних виробників, органічне молоко та органічна молочна продукція, повністю відповідають національним поняттям якості та безпеки продуктів харчування. Саме

щорічна сертифікація, періодична інспекція та відповідне маркування забезпечують відповідність органічної продукції суворим органічним стандартам. Усі етапи виробництва органічної молочної продукції ретельно контролюються сертифікаційними органами: проводиться аналіз стану ґрунту на наявність пестицидів, важких металів та інших токсичних речовин, контролюються умови утримання та годівлі тварин, умови виробництва та зберігання молока, транспортування та реалізації кінцевому споживачеві [13].

Органічні продукти є популярними серед українських споживачів, щоправда, серед тієї частини, які мають статки вищі середніх. Для більшості українців органічні продукти не по кишені. Як би не намагалися сільгоспвиробники популяризувати органічну продукцію, все одно український споживач ще не готовий масово її купувати через високу ціну. Коли у людей будуть гроші, платити більше на 20-30% за органічну продукцію, тоді вони почнуть її споживати. Доходи не дозволяють це робити. Відповідно розраховувати на те, що ринок буде зростати дуже важко [10]. Особливо корисні органічні продукти для дітей, оскільки їхній організм більш вразливий до дії залишків пестицидів, нітратів, важких металів та антибіотиків у продуктах харчування. Тому світовий ринок органічної продукції розвивається швидкими темпами. Україна робить лише перші кроки у формуванні та становленні ринку органічної продукції.

Екологічно безпечна їжа нині в моді. Головне – переконати споживача, що така продукція дійсно здоровіша. Біо-фермерам та маркетологам Західної Європи це успішно вдається, а от Україна поки пасе задніх, констатують експерти. Італія, наприклад, лідирує у Європі як за площею сільськогосподарських угідь (понад мільйон га), на яких вирощують органічні продукти. Також ця країна тримає пальму першості за кількістю аграрних підприємств, які спеціалізуються на вирощуванні біорослин, повідомляє римська кореспондентка Радіо Свобода. Минулого року, понад 50% італійців заявили, що купують переважно продукцію органічного сільського господарства. Найчастіше це фрукти, овочі, злакові, вино, олія, молочні продукти та дитяче харчування. Дещо обмежене виробництво і попит на м'ясо.

Стабільний ріст попиту на внутрішньому ринку пояснюють двома причинами: розвиненіша мережа пунктів продажу та постійна популяризація натуральних харчів через рекламу й освітні заходи.

Дійсно, у будь-якому супермаркеті знайдеш відділ з біопродуктами, існують навіть окремі універсами і базари. Біо-меню пропонують також у ресторанах та місцях зеленого туризму. Десяток біологічно чистих яєць обійдеться майже 4 євро, що приблизно удвічі дорожче від звичних.

Продукція з маркуванням «біо» користується значним попитом у Західній Європі, оскільки вважається екологічно чистою і більш корисною для здоров'я. "Біо-продукти" це такі харчі, якими вони були до поширення отрутохімікатів та «важких» добрив. Такі продукти в середньому обходяться на 10-50 відсотків дорожче за звичайні, але попит на них у світі зростає. Загалом же обсяги товарообігу біо-продуктів на світовому ринку склали 48 мільярдів доларів за останні дев'ять років [11].

В Україні питома вага вирощених овочів, фруктів, м'яса, молока – це все приватні господарства населення, які не купляють гербіцидів чи добрив, тому й продукція не така красива. Дев'яносто відсотків овочів в Україні вирощують селяни на своїх городах, і мінеральні добрива вони не використовують, на відміну від західних фермерів. На Заході ніхто не тримає 1-2 корови, там ніхто не має маленьких ділянок.

Люди, які займаються органікою в Україні більш орієнтовані на експорт, бо навіть інспекцію сертифікацій, як правило, проводять іноземні структури, тому український ринок не так легко завоювати [5].

Міжнародні експерти радять українцям також звернути увагу на виробництво не тільки органічних продуктів харчування, а й органічної косметики та екологічно чистих

товарів для дому, оскільки цей напрямок надзвичайно популярний зараз у світі і ці тенденції дійдуть і до України.

Представник Німецького аграрного центру в Україні Генріх Шюле підтверджує, що низка підприємств на півдні України вже отримала від інститутів країн ЄС сертифікати, які підтверджують екологічність продукції за європейськими стандартами. Це дозволило українським фермерам постачати до Європейського союзу овочі, фрукти, а також натуральні комбікорми. Але бути «біо»- виробником непросто: контролюючі органи Євросоюзу регулярно перевіряють господарства за десятками критеріїв [10].

Натомість в Україні попит на «біо»- продукцію зростатиме дуже повільно, а саме – відповідно до зростання рівня життя, прогнозує Генріх Шюле. Адже продукти «біо» зазвичай значно дорожчі за «звичайні».

Асортимент української органічної сертифікованої продукції не такий великий – передусім це зернові та незначна частина овочів і фруктів. Проте в Асоціації виробників біо продуктів вважають, що відсутність мінеральних добрив – цього ще замало, аби продукція отримала назву органічна. Сертифікованим і контрольованим має бути весь процес – від вирощування і виробництва до переробки і зберігання продукції. Але ці правила сертифікації в Україні ще на стадії розробки [8].

Основними каналами збуту для органічних продуктів в Україні є спеціалізовані відділи супермаркетів і невеликі магазини. Зважаючи на зростання попиту, збільшується кількість місць, де можна придбати натуральну й органічну продукцію. Всього в Україні існує близько 150 магазинів органічних продуктів, а саме: в мережах магазинів Органік Ера, Натур Бутік, Сільпо (FozzyGroup), De-light, Еко-Шик, Goodwine, Pareco, METRO, Чумацький Шлях, МегаМаркет, Billa, Фуршет, Glossary Organic Product та інші. Більшість точок продажу знаходяться у великих містах – Києві, Львові, Івано-Франківську, Кіровограді (в основному, невеличкі спеціалізовані магазини). Частка сертифікованої органічної продукції в таких магазинах варіюється від 10% до максимум 50%. Висока ціна один із основних мотивів, що стримує покупців купувати органічні продукти. Заступник директора Швейцарського бюро співробітництва в Україні Віктор Шуткевич наголошує, що інвестори зі Швейцарії цікавляться органічним виробництвом в Україні та експортом українських товарів в європейські країни. Проте у інвесторів є певні перестороги.

Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» закладає правову основу для повноцінного, ефективного розвитку органічного агропромисловництва. Це сприятиме покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

В Україні близько 400 юридично зареєстрованих переробних підприємств, але реально працюють 266, тобто у середньому по 7-8 заводів у кожній області. На переробку надходить 4,5 млн. т молока з 11,4 млн. т виробленого. Близько 130 підприємств входять до складу міжнародних або українських компаній.

Станом на 2015 р. до першої десятки основних молочних компаній-лідерів увійшли: «Данон-Україна» (9% ринку); «Молочний альянс» (7,8%); «Люстдорф» (7%); «Тетрафуд» (6,9%); «Галичина» (5,3%); «PepsiCoInc» (4,8%); «Альміра» (4,5%); СП «Лакталіс-Україна» (4%); «Мілкланд» (3,7%); «Придніпровський» (3,5%).

На сучасному етапі розвитку основними завданнями технології молока і молочних продуктів є розробка та впровадження технічних інновацій, одержання біологічно повноцінних та безпечних продуктів, а також ресурсо- та енергозаощадження. Але, основною проблемою функціонування і розвитку галузі є нестаток і низька якість молока-сировини. Середній надій на корову в Україні становить близько 4700 кг/рік. Не зважаючи на тенденцію до щорічного збільшення, цей показник залишається дуже низьким, порівняно з іншими розвиненими країнами світу. Так, у Німеччині середній надій складає 8237 кг/рік, в

США – 9842 кг/рік, а в Ізраїлі – 11706 кг/рік. В Україні на переробку надходить усього 39,5% (4,545 млн. т) молока.

Раціональна норма на душу населення, встановлена вітчизняними лікарями-дієтологами, складає 380 кг/рік, а мінімальна – 341 кг/рік. На жаль, реальне споживання молочних продуктів в Україні становить лише 155 кг/рік. Цю невтішну статистику можна проілюструвати на прикладі рівня споживання натуральних сирів. В Україні цей показник складає 3 кг на душу населення на рік, в Росії – 6 кг, у Словаччині – 8 кг, у Польщі – 20 кг, а у Німеччині – 21 кг.

Один літр молока повністю задовольняє добову потребу організму в жирах, кальції та фосфорі, на 50% – потребу в білку та калію, на 35% – норму вітаміну А, В та В1, на 26% – потребу в енергії. Молоко містить більше 200 корисних речовин: 20 амінокислот, більше 30 вітамінів, 25 мінералів, більше 40 жирних кислот, молочний цукор – лактозу, мікроелементи.

У 2014 році українські молочники збільшили виробництво продукції, зокрема вершкового масла – до 114 тис. т. (максимум за останні 10 років). Експорт масла зріс на 3,7% (порівняно з 2013 р.), технічного казеїну — на 73%, сухого молока — в 2,3 рази. Натомість виробництво твердих сирів суттєво зменшилося.

Загальне зростання виробництва відбулося лише за рахунок підвищення продуктивності підприємств на 10%. Не зважаючи на не прогнозований економічний стан країни, основні напрямки розвитку молочної промисловості були й залишаються такими:

- розробка і впровадження технологій молочних продуктів підвищеної харчової та біологічної цінності;
- розширення асортименту продуктів спеціального та лікувального й профілактичного призначення;
- використання нових видів екологічно безпечної та зручної упаковки;
- комплексна автоматизація, механізація та комп'ютеризація виробництва;
- безвідходне перероблення молочної сировини.

Нині в Україні відбувається гармонізація національного законодавства з органічного виробництва із законодавством ЄС. Важливим є врахування позиціонування відкритості, прозорості та простежуваності у виробництві харчових продуктів згідно з вимогами сучасного права ЄС. Національні нормативні документи застосовуються на добровільній основі, крім випадків, якщо обов'язковість їх застосування встановлена нормативно-правовими актами. Закони України та Технічні Регламенти є обов'язковими до виконання усіма суб'єктами господарювання. З досвіду країн ЄС заради підтвердження ідентифікації та простежуваності виробник має проводити маркування з точною назвою інгредієнтів, який використано у виробництві, що забезпечить корисний вплив на здоров'я споживача та допоможе уникнути введення в оману.

Чинний Закон України «Про виробництво та обіг органічної с/г продукції та сировини» (від 03.09.2013 № 425-18), стаття 29, п.7, наголошує, що «Забороняється при маркуванні продукції, яка не відповідає вимогам цього Закону, використовувати позначення з написами «органічний», «біодинамічний», «біологічний», «екологічний», словами з префіксом «БІО» тощо» [9].

Незважаючи на це, в Україні існують факти профанації терміну «органічний продукт». Таким чином, деякі сертифікаційні компанії та окремі виробники продуктів харчування, використовуючи слабкість Закону України про органічне виробництво на етапі його становлення та гармонізації до стандартів ЄС, видаючи бажане за дійсне з метою високого прибутку, мають власний погляд на рівень критеріїв чистоти продуктів харчування від хімії по всій ланці виробництва (земля, сировина, виробництво).

Ми не порівнюємо український та закордонний ринок органічних продуктів, бо у нас навіть немає законодавчо визначених термінів, що таке органіка. У нас ще треба споживачам

доводити, що ці продукти корисні. Це важко без підтримки держави.

За словами Володимира Лапи, керівника групи експертів Українського клубу аграрного бізнесу, український виробник біопродуктів поки що працює в основному на експорт і в найближчі роки продовжуватиме задовольняти потреби європейського ринку. Тому непогано було б перейняти європейський досвід, каже він [7].

Органічне виробництво дозволяє впроваджувати інноваційні технології з ощадливими режимами переробки для отримання продукції з високою біологічною цінністю. Органічна молочна продукція вироблена з дотриманням вимог установлених Постановою Ради (ЄС) №834/2007 не може знаходитися на одному рівні та разом на полиці супермаркету з продукцією, в якій домінують складники сухого молока та сироватки, рослинні жири та інші добавки.

Сертифікується земля, на якій вирощуються фрукти чи овочі, сертифікуються умови вирощування (вода, насіння, засоби захисту повинні бути екологічно безпечними). Переробка, зберігання, упаковка – на це також потрібно отримати сертифікат. Тобто весь процес сертифікується і щороку контролюється.

В Україні немає відповідного законодавства. Але сертифікація екологічно безпечних продуктів зараз відбувається неформально, на громадському рівні. Без державної політики і законодавчої бази це зробити неможливо.

16 січня 2014 року до Верховної Ради було подано законопроект щодо внесення змін до прикінцевих положень Закону про органічне виробництво, який було опубліковано на сайті Верховної Ради.

Внесення змін до розділу XI «Прикінцеві положення» Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», відповідно до якого може бути додане таке речення: «У період до 1 січня 2022 року норми частини сьомої статті 29 цього Закону не поширюються на молочні продукти, які вироблені з використанням про біотиків (живих мікроорганізмів, які забезпечують корисний вплив на організм споживача)" [6].

Окрім введення в оману споживачів, створення нечесної конкуренції це порушує норми Постанов Європейського Союзу про органічне виробництво №834/2007 та 889/2008.

Не контрольованість та безкарність таких дій в Україні, вводить в оману споживача, впливає на ріст недовіри споживача до терміну «органічний продукт» та б'є по іміджу вітчизняних виробників справжньої сертифікованої органічної продукції, які сертифіковані міжнародними акредитованими сертифікаційними органами за органічними стандартами ЄС, що відповідають критеріям IFOAM (Міжнародна федерація органічних сільськогосподарських рухів) та відповідно визнані даною організацією [3].

Держава потребує ефективної системи контролю у цій сфері з метою надання споживачу товарів та законної, точної, достовірної інформації. Використання окремих форм та засобів в рекламі можуть завдавати споживачеві шкоди. Легальний, «прозорий» бізнес не зацікавлений у відсутності контролю, оскільки страждає від дій недобросовісних учасників ринку. Інспекція з питань захисту прав споживачів у м. Києві готова до роботи у напрямку вдосконалення законодавства в органічному секторі з метою належного захисту прав споживачів та запобігання розповсюдженню недобросовісної реклами та незаконного маркування [7].

Громадська спілка виробників органічних сертифікованих продуктів «Органічна Україна», громадські організації, спілки споживачів, оператори органічного ринку України зверталися до органів законодавчої і виконавчої влади з пропозиціями: – відтермінування заборони маркування неорганічної продукції словами з префіксом «біо» до 1 січня 2016 року. Цього терміну достатньо, щоб надати іншим сільськогосподарським та виробничим підприємствам час на зміну маркетингової інформації, пакування та адаптацію свого споживача – тільки сертифіковані за органічними стандартами виробники мають право наносити маркування «органічний продукт» (так як і «біо»).

Органічний рух має високий статус у суспільстві та сприятливу ринкову кон'юнктуру. Він підтримується сукупністю дії бізнесу, держави та недержавних положення нормативно-правової бази виробництва органічного молока-сировини та його переробки викладено у Постанові ЄС № 834/2007: Статтях 6, 8-10. Відповідно до цих документів для виробництва органічних молочних продуктів має використовуватися мінімум 95% інгредієнтів органічного сільськогосподарського походження, а використання добавок слід зводити до мінімуму.

Наприклад, органічними складниками (сировиною) в молочному виробництві є: органічне молоко, органічне сухе знежирене молоко та суха молочна сироватка.

Для одержання продуктів десертного призначення та сирів застосовують органічні фрукти, органічний цукор, органічні трави, органічні спеції. Решта (5% складу) може бути представлена неорганічними складниками, якщо вони не виробляються органічними методами, або є в переліку речовин, дозволених правилами впровадження (деякі їстівні плоди, горіхи, насіння, висушена малина, їстівні спеції; деякі олії без транс-жирних кислот).

Правила впровадження 889/2008 містять Статті 26-28 наступні:

- застосування харчових і технологічних добавок та інгредієнтів в ході переробки харчових продуктів має базуватися на засадах прийнятих норм виробництва;
- впровадження відповідної процедури на основі систематичного виявлення критичних етапів переробки та ведення документації на кожному етапі виробництва;
- відповідність усіх процесів та інгредієнтів правилам органічного виробництва;
- уникнення змішування органічної та неорганічної продукції у разі їхнього одночасного виробництва.

Серед принципів, що застосовуються до організації виробництва органічних молочних продуктів є виключення з технологічного циклу прийомів, які б могли ввести в оману справжнє походження продукту, а також заборона використання ГМО та іонізуючої радіації. В органічному виробництві рекомендованими є лише біологічні, механічні та фізичні методи оброблення сировини. Хоча дозволені будь-які способи нагрівання, але бажано застосовувати якомога нижчу температуру [2].

Гомогенізацію молока бажано не проводити через більшу користь не гомогенізованого молока. В Україні з 2008 р. налагоджено виробництво органічних молочних продуктів на таких підприємствах: ПрАТ „Етнопродукт” та „Органік Мілк”. Технології таких продуктів нерозривно пов'язані з організацією виробництва органічного молока-сировини. Так, на підприємстві ПрАТ „Етнопродукт” виготовляється готова органічна продукція харчування під власною торговою маркою «Етно Продукт», та поставляється в торговельні мережі м. Києва та інших міст України.

Органічна продукція, яку виробляє підприємство: молоко сире, молоко пастеризоване, сметана, кефір, кефір нежирний, йогурт питний нежирний, масло солодковершкове, мед, м'ясо, ковбаси, овочі, а також зернові і бобові. Діяльність приватного акціонерного товариства "ЕтноПродукт", як органічного виробника, від поля до готового продукту на полиці магазину, контролюється й сертифікується українським сертифікаційним органом у галузі органічної сертифікації "Органік Стандарт".

Хоча попит на молоко і молочні продукти в Україні зростає, пропозиція цієї продукції обмежена. Органічним молочним скотарством у нас займаються лічені виробники. У продажу цей унікальний продукт можна знайти у маленьких крамницях органічної та натуральної продукції. Часто фермери продають свій товар на спеціалізованих фермерських органічних ярмарках. Можливість купити органічні продукти вже з'явилась і в мережі Інтернет для тих, хто не бажає витратити дорогоцінного часу.

Нині перед виробниками стоїть завдання розширення асортиментного ряду молочної продукції та наукове обґрунтування окремих режимів технологічних операцій (пастеризації, сепарування, визрівання) за відсутності гомогенізації для формування звичних для

вітчизняного споживача органолептичних показників якості окремих видів органічних кисломолочних та жировмісних продуктів. В Україні органічне виробництво не прибуткове. Нині органічне молоко коштує так, як і звичайне, а затрати на його виробництво чи малі.

Однак є такі господарники, які вирішили займатися цією справою. На Полтавщині органічним землеробством та виробництвом займаються до десятки господарств. У Шишацькому районі працює органічна ферма. Тут 1 тис. 200 корів, майже половина з них дійних. Щороку одна корова дає до 7,5 тис тонн молока. Ферма отримала сертифікат «Органік стандарт», але молоко реалізують за звичайною ціною. Озвучували ціну 6,70 грн., але вже обіцяють пониження. Чи можна захистити ціну і виробника відстояти – це досить спірне питання, але потреба в тому є. Можливо молоко буде йти на експорт? Наші переробні підприємства не готові платити більші кошти. Виробництво органічної продукції справа клопітка, а прибутки не великі. Перш за все тут повинна бути зацікавленість держави, у виробництві цієї продукції і щоб здоров'я людей зберегти. Вперше виробників органічної продукції вирішили підтримати на обласному рівні. Розробили регіональну комплексну програму, де передбачили фінансову підтримку цього напрямку.

Перше – це на сертифікації органічної продукції. Ціна на органічну продукцію в тому числі й на молоко має відрізнятись від звичайного молока. Відсотків на 40 має вартувати більше. Наприклад, в Австрії на половину дорожче.

Прикладом у Вінницькій області є господарство «Азорель» Немирівського району, яке спеціалізується на максимально закритому циклі виробництва: вирощування кормів на власних (орендованих) полях, вирощування великої рогатої худоби (генетичний фонд поповнює за рахунок тварин французької селекції), якісне утримання худоби, доїння молока з дотриманням всіх технологій на сучасному обладнанні германської фірми Westfalia, власна переробка молока більше ніж на двадцять видів продукції, доставка клієнтам власним транспортом. Термін придатності продукції коливається від 3 до 14 діб. Усе розпочиналося з двох працівників, які доглядали п'ять корів. Тепер працюють 30 робітників та 80 голів дійного стада, 85 молодняка. З кожним роком зменшується використання різних мінеральних добрив для виробництва кормів (замінюється органікою). З 2014 року почали переходити на скляну упаковку для молочної продукції. Створено більше 30 постійних робочих місць. Участь у соціальних проектах місцевих громад. Постачання якісного молока за заниженими цінами до місцевих дитячих садків та шкіл.

Можна відмітити такі особливості функціонування галузі за нестабільної економічної й політичної ситуації в державі: збитковість роботи підприємств в умовах девальвації; неприбутковість молочного скотарства і відповідне скорочення обсягів виробництва молока; більша орієнтація на експорт для одержання валюти. Найперспективнішими експортними ринками для України є країни Африки та Азії, оскільки нині лише 5 молочних підприємств одержали євро номер, для яких введені квоти на постачання молочної продукції у країни ЄС з кінця 2015 р.

Висновки. 1. Отже, органічне молоко виробляють переважно невеликі сімейні господарства у гармонії з природою без антибіотиків, синтетичних гормонів, стимуляторів росту чи пестицидів. Тварин утримують гуманно, випасають на сертифікованих пасовищах, у годівлі використовують лише сертифіковані органічні корми рослинного походження.

2. Виробництво органічних продуктів визначається трьома параметрами – екологічно безпечна сировина та інгредієнти, а також технологічний процес.

3. Щорічна сертифікація, періодична інспекція та відповідне маркування забезпечують відповідність органічної продукції суворим органічним стандартам. Усі етапи виробництва органічної молочної продукції ретельно контролюються сертифікаційними органами.

4. Варто надати споживачу продукти харчування на основі натуральних інгредієнтів, які приносять користь організму, при регулярному вживанні мають оздоровчий ефект.

5. Потрібно провести глибокий аналіз сучасних можливостей надання підтримки у

розробці нових видів продуктів здорового харчування в Україні.

6. Підвищити рівень обізнаності покупця і стимулювати його робити свій вибір на користь натуральних продуктів. Розширити присутність продуктів здорового харчування у торговій мережі України. Визначити коло основних проблем розвитку вітчизняного ринку органічного молока. Акцентувати увагу на необхідності формування ринкової кон'юнктури у цій сфері.

Список використаної літератури

1. Берлач Н.А. Адміністративно-правові засади формування органічного напрямку у сільському господарстві України / Н.А. Берлач. // монографія. – К.: Новая Идеология, 2010. – 398 с.
2. Власенко І.Г. Молочні продукти функціонального призначення / В.В. Власенко, Т.В. Семко, А.А. Побігайло. // Науково-технічний бюлетень. Науково-дослідного центру біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК Дніпропетровського державного аграрного-економічного університету. – Дніпропетровськ. – 2016. – С. 240-243.
3. Вовк В.І. Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє. // Матеріали Міжнародного семінару «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». – Львів. – 2004. – С. 3.
4. Вознюк О.І. Умови одержання молочних продуктів високої якості // Аграрна наука та харчові технології – випуск 1 (90) – Вінниця. – 2015. – С.141-152.
5. Гармашов В.В. До питання органічного сільськогосподарського виробництва в Україні / В.В. Гармашов, О.В. Фомічова. // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 7. – С. 11-16.
6. Закон України «Про молоко та молочні продукти» від 24 червня 2004 р. за № 1870-IV.
7. Іонаш І.В. Основні тенденції формування ринку молока та молочних продуктів в Україні. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. – № 1 (56). – Том 4. – 2014. – С.53-62.
8. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку. / М.І. Кобець // Проект "Аграрна політика для людського розвитку". – К., 2004. – 22 с.
9. Медико-биологические требования и санитарные нормы качества продовольственного сырья и пищевых продуктов № 5061-89.
10. Поліщук Г.Є. Пастоподібні молоковмісні продукти для харчування військовослужбовців / Г.О. Сумахіна, Т.В. Семко, І.М. Устименко. // Аграрна наука та харчові технології. – випуск № 1 (90). – Вінниця. – 2015. – С.187-199.
11. Постанова ЄС № 178/2002 «Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення процедур у галузі безпеки харчових продуктів» від 28 січня 2012 р.
12. Семко Т.В. Про сезонні зміни молока, яке виробляється в колективних та індивідуальних господарствах / З.В.Бондарчук // Молочное дело. – 2007 – № 4. – С. 22-23.
13. Семко Т.В. Аналіз небезпечних чинників і критичні точки контролю в харчовій промисловості/ Г.Є. Поліщук // Міжнародна науково-практична конференція. Збірник наукових праць. – Продовольчі ресурси. – № 5. – НАН України. – 2015. – С. 116-119.
14. Чудак Р.А. Використання ферментного препарату в годівлі птиці. / Ю.М. Подолян, Ю.І.Ванжула, М.О.Мельник, С.Гладич // Ziborraportownaukowusch, Wroclaw. – 2014. – С. 18-20.

References

1. Berlach N.A. Administratyvno- pravovi zasady formuvannya orhanichno honapryamu u sil's'komu hospodarstvi Ukrayiny / N.A. Berlach. // monohrafiya. – K.: Novaya Ydeolohyya, 2010. – 398 s.
 2. Vlasenko I.H. Molochni produkty funktsional'noho pryznachennya / V.V. Vlasenko, T.V. Semko, A.A. Pobihaylo. // Naukovo-tekhnichnyy byuletyn'. Naukovo-doslidnoho tsentru biobezpeky ta ekolohichnoho kontroly uresursiv APK Dnipropetros'koho derzhavnoho ahrarnoho-ekonomichnoho universytetu. – Dnipropetrovs'k. – 2016.– S. 240-243.
 3. Vovk V.I. Sertyfikat siyaorhanichnoho sil's'koho hospodarstva v Ukrayini: suchasny stan, perspektyvy, stratehiyana maybutnye. // Materialy Mizhnarodnoho seminaru «Orhanichni produkty kharchuvannya. Suchasni tendentsiyi vyrobnytstva i marketynhu». – L'viv. – 2004. – S. 3.
 4. Voznyuk O.I. Umovy oderzhanny amolochnykh produktiv vysokoyi yakosti // Ahrarna nauka ta kharchovi tekhnolohiyi – vypusk 1 (90) – Vinnytsya. – 2015. – S.141-152.
 5. Harmashov V.V. Do pytannya orhanichno hosil's'ko hospodars' koho vyrobnytstva v Ukrayini / V.V. Harmashov, O.V. Fomichova. // Visnyk ahrarnykh nauky. – 2010. – # 7. – S. 11-16.
 6. Zakon Ukrayiny «Pro moloko ta molochni produkty» vid 24 chervnya 2004 r. za # 1870-IV.
 7. Ionash I.V. Osnovni tendentsi yiformuvannya rynku moloka ta molochnykh produktiv v Ukrayini. Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Seriya: Ekonomichni nauky.– #1 (56).– Tom 4. – 2014. – S.53-62.
 8. Kobets' M.I. Orhanichne zemlerobstvo v konteksti staloho rozvytku. / M.I. Kobets' // Proekt "Ahrarna polityka dlya lyuds'koho rozvytku ". – K., 2004. – 22 s.
 9. Medyko-byolohycheskye trebovannya y sanytarnye normy kachestva prodovol'stve nnohosyr'ya y pyshchevykh produktov # 5061-89.
 10. Polishchuk H.Ye. Pastopodibni molokovmisni produkty dlya kharchuvannya viys'kovo sluzhbovtziv / H.O. Sumakhina, T.V. Semko, I.M. Ustyenko. // Ahrarna nauka ta kharchovi tekhnolohiyi. – vypusk #1 (90).– Vinnytsya. – 2015.– S.187-199.
 11. PostanovaYeS # 178/2002 «Pro vstanovlennya zahal'nykh pryntsyypiv ta vymoh zakonodavstva shchodo kharchovykh produktiv, stvorennya Yevropeys'koho orhanu z bezpeky kharchovykh produktiv ta vstanovlennya protsedur u haluzi bezpeky kharchovykh produktiv» vid 28 sichnya 2012 r.
 12. Semko T.V. Pro sezonni zminy moloka, yake vyroblyayet'sya v kolektyvnykh ta indyvidual'nykh hospodarstvakh / Z.V.Bondarchuk // Molochnoedelo. – 2007 – # 4.– S. 22-23.
 13. Semko T.V. Analiz nebezpechnykh chynnykiv I krytychni tochky kontrolyu v kharchoviy promyslovosti / H.Ye.Polishchuk. // Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiya. Zbirnyk naukovykh prats'. – Prodovol'chiresursy. – # 5. – NAN Ukrayiny. – 2015. – S. 116-119.
 14. Chudak R.A. Vykorystannya fermentnoho preparatu v hodivli ptytsi. / Yu.M. Podolyan, Yu.I. Vanzhula, M.O.Mel'nyk, S. Hladych // Zibor raportow naukovykh, Wroclaw. – 2014. – S.18-20.
-

УДК 637.1 (477+100)

Вознюк О.И., кандидат с.-х. наук, доцент

e-mail: oksana_voznjuk28@rambler.ru

Винницький національний аграрний університет

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДСТВА ОРГАНИЧЕСКИХ МОЛОЧНЫХ ПРОДУКТОВ В УКРАИНЕ И МИРЕ

В Европе рынок органической продукции существует уже более 30 лет. Производство органических продуктов определяется тремя параметрами – экологически чистое сырье, экологически чистые ингредиенты, а также технологический процесс.

Поэтому органическое сельское хозяйство имеет экологические преимущества, а именно: сократить выбросы углекислого газа, закиси азота и метана. Исследование состояния и развития органического производства в нашей стране обуславливает актуальность темы, несмотря на наличие значительного теоретического наследия по этому вопросу.

Рынок органических продуктов в Украине быстро развивается. Более 40% потребителей готовы покупать экологически чистую продукцию даже за большую цену. Однако украинские производители не могут удовлетворить спрос на "здоровую пищу".

Несмотря на то, что отрасль животноводства в целом создает выходную продукцию для питания населения, определяет продовольственную безопасность государства – отрасль находится в кризисном состоянии.

Ключевые слова: органическое молоко, качество, здоровое питание, безопасность, нормативные акты, производитель, европейские технологии.

UCC 637.1 (477+100)

Voznyuk O.I., candidate of agricultural science, associate professor

e-mail: oksana_voznjuk28@rambler.ru

Vinnitsia National Agrarian University

FUTURE DEVELOPMENT OF DAIRY PRODUCTS ORGANIC PRODUCTION IN UKRAINE AND THE WORLD

There is a market of organic products in Europe for 30 years. The production of organic products is determined by such three parameters as environmentally friendly raw materials, organic ingredients and technological process.

That's why organic farming has such environmental advantages as reduce carbon emissions, nitrous oxide and methane. Research status and development of organic production in our country determines the relevance of the chosen topic, despite the presence of significant theoretical achievements on this issue.

In Ukraine organic products market is developing very quickly. More than 40 percent of consumers are ready to buy free range products for higher prices. However, Ukrainian producers cannot meet the demand for "healthy food".

Though, animal husbandry provides production output for human nutrition, determines the food safety, the branch is in crisis.

Keywords: organic milk, quality, healthy nutrition, safety, regulations, producer, European technologies.

*Рецензент: Чудак Р.А., доктор с.-г. наук, професор
Вінницький національний аграрний університет*